פאה
פרק ב

מ"א

הקדמה

א) המניח פאה משדה על חברתה, לא עלתה לו פאה, דכתיב (ויקרא יט, ט) "פאת שדך", לשון יחיד, שלא יניח פאה משדה על חברתה (רע"ב). ומש"כ הרע"ב, דלא עלתה לו פאה, הכוונה, שאין לה דין פאה להיות פטורה מן המעשרות[1], ולפיכך, אם, למשל, הניח פאה משדה ב' על שדה א', הפאה שהניח בשדה ב' אין לה דין פאה, ועדיין חייבת במעשרות, וגם לא נפטר שדה א' מהחיוב פאה שלה, ואם כבר קצר כל התבואה בשדה א', עבר על הלאו ד"לא תכלה". וכאן במשנתינו אתא התנא לאשמועינן עשרה[2] דברים שמפסיקין בין שדה לשדה בשדות של זרעים (תבואה או קטניות) לענין פאה, ובמ"ג וד' יתבאר איזה דברים מפסיקין בשדה אילן. וכתב הרא"ש (בסוף ד"ה וזרע אחר), דצריך שיהא אורך ההפסק מקצה השדה אל קצהו, באופן שאין ד' אמות בלי הפסק, דאם יש ד' אמות בלי הפסק, יכול המחרישה לעבור משדה לשדה, וא"כ יחשב כשדה אחת.

המשנה

ב) **ואלו המפסיקין לפאה** (עשרה דברים):

א. **הנחל**, נהר[3].

ב. **השלולית**, אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה, היינו שמחלקת מימיה לצדדיה, שאמות אחרות של מים שותות ממנה. ושלולית קטנה יותר מנחל (וכתב בתוי"ט בשם הר"ש דלא זו אף זו קתני), ושיעור האמת המים המפסקת הוא אפי' אם יכולה להקצר כאחת, ופליג אר' יהודה במשנה הבאה, דס"ל דאינה מפסקת אא"כ היא רחבה עד שאינה יכולה להקצר כאחת, ע"ש.

הקדמה לדרך ושביל: "דרך" הוא מקום להילוך עגלות וסוסים, ו"שביל" הוא מקום רק לאדם, ולא לבהמות וקרונות[4]. דרך מפסיק אפי' אינו קבוע גם בימות הגשמים (דאין הולכין שם בימות הגשמים, כיון שהוא זמן שהשדות זרועות), אבל שביל אינו מפסיק אא"כ קבוע גם בימות הגשמים.

ג. **דרך היחיד**, רחב ד' אמות, **וקמ"ל**[5], דמפסיק אפי' אינו קבוע אלא בימות החמה.

ד. **דרך הרבים**, רחב ט"ז אמה. **וקמ"ל**, דבאילן (מ"ג) אינו מפסיק אע"פ שרחב ט"ז אמה, כמ"ש הרע"ב, דמשום סיפא נקט לה (דאל"כ, הוי כ"ש מדרך היחיד), דבעי למיתני סיפא (מ"ג), שכל הנזכרים במשנה זו אין מפסיקין לאילן, וקמ"ל, דאפי' דרך הרבים, שהיא רחבה ט"ז אמה, מפסקת רק בזרעים, אבל לא באילן[6].

---

[1] והוא ע"פ הירושלמי (יא. בדפים הישנים), ר' יוסי בשם ר' יוסי בר חנינא, הפריש פאה משדה לחברתה, לא קידשה, וכתב הפני משה, וז"ל, לא קדשה, שתהא לה דין פאה להיות פטורה מן המעשרות, כדין פאה בעלמא, ע"ש.

[2] ולקמן במ"ג, נתרבה עוד אחד מהמלה "הכל", וגם גדר מפסיק, כ""ש מאילן, ונמצא דיש לפחות י"ב דברים המפסיקים בשדה של זרעים.

[3] כתב הרא"ש, דאין לפרש מלשון נחל איתן, דהיינו בור. וע"ש שהביא דרך איך לפרש מלשון נחל איתן.

[4] ע"פ הרשב"ם בב"ב (נה:), והרא"ש הכא (ד"ה שביל היחיד).

[5] החידושים בענין דרך ושביל, הם ע"פ התוס' בב"ב (נה: ד"ה דרך) ע"פ הירושלמי, ע"ש.

[6] קשה לי, דבנחל ושלולית כתב התוי"ט דלא זו אף זו קתני, והכא בדרך היחיד ודרך הרבים, משום סיפא נקט לה, וקשה, דהול"ל גם בנחל ושלולית דהחידוש הוא דמשום אילן נקט לה, וצ"ע, ואולי י"ל, דכל מה שאפשר לפרש החידוש בתוך המשנה עצמה, עדיף.

ה. **שביל הרבים**, פחות מט"ז אמה[7]. **וקמ"ל** דאע"ג דהוי רחב מד' אמות, מ"מ, כיון דאינו אלא שביל, דהיינו שאינו לבהמות וקרונות, אינו מפסיק אא"כ הוא קבוע גם בימות הגשמים. (ומבואר בתוס' בב"ב (נה: ד"ה דרך), דאין לומר דקמ"ל משום סיפא, דאינו מפסיק לאילן, דכיון דאשמועינן דאפי' דרך אינו מפסיק לאילן, כל שכן שביל הרבים).

ו. **שביל היחיד**, מיוחד ליחיד, ואפי' אינו רחב יותר מטפח (עי' בהערה[8]), **וקמ"ל**, דאע"ג דאינו מיוחד לבהמות וקרונות, וגם הוא פחות מד' אמות, מ"מ, אם הוא קבוע, מפסיק.

סיכום החידושים בדרך ושביל, הבאנו בכל אחד מהו חידושו, ונסכם עכשיו כל הד' חידושים לפי סדר הרוחב:

- **בשביל היחיד**, שהוא פחות מד' אמות, קמ"ל דאע"ג דאינו מיוחד לבהמות וקרונות, וגם הוא פחות מד' אמות, מ"מ, אם הוא קבוע, מפסיק.
- **בדרך היחיד**, שהוא ד' אמות, קמ"ל דמפסיק אפי' אינו קבוע אלא בימות החמה.
- **בשביל הרבים**, שהוא פחות מט"ז אמה, קמ"ל דאע"ג דהוי רחב מד' אמות, מ"מ, כיון דאינו אלא שביל, דהיינו שאינו לבהמות וקרונות, אינו מפסיק אא"כ הוא קבוע גם בימות הגשמים.
- **בדרך הרבים**, שהוא ט"ז אמה, קמ"ל משום סיפא, דרק בזרעים מפסיק, אבל לא באילן.

ז. **והבור**, שדה שאינה זרועה, "והאדמה לא תשם" (בראשית מז, יט) לשון שממה, מתרגמינן "וארעא לא תבור". שיעור שדה בור המפסקת הוא שלשה תלמים של פתיח, היינו שלשה תלמים של מענית המחרישה שעושה בתחילת החרישה, והוא רוחב ב' אמות (ע"פ רע"ב כלאים ב, ו).

ח. **והניר**, חרישה, כמו "נירו לכם ניר" (ירמיה ד, ג). שיעור הרוחב המפסקת היא כמו בבור, דהיינו ב' אמות.

ט. **וזרע אחר**, כגון שב' השדות זרועים חיטים, וביניהם קרקע זרוע מין אחר[9]. ולמסקנת הירושלמי, אפי' מין הפטור מפאה מפסיק. ושיעור הרוחב המפסקת, הוא כמו בבור וניר דהיינו ב' אמות, כן כתב הרע"ב (ד"ה וזרע) דבבור וניר וזרע אחר[10] השיעור הוא שלשה תלמים של פתיח, שהוא ב' אמות.

---

[7] רמב"ם מתנ"ע (ג, ג).

[8] הר"ש והרא"ש והרע"ב הביאו לשון הגמ' בב"ב (ק.), דשביל, היינו דשקיל כרעא (רגל) ומנח כרעא, ובשבת (פה.) מבואר דמלא רוחב פרסה (רגל) היא טפח.

[9] וכתב המשנ"ר, דזרע אחר היינו מין אחר שאינו כלאים עם השדות, (כגון אם ב' השדות הם של שעורים, וזרע שיבולת שועל ביניהם, כדקתני בריש כלאים שאינם כלאים זב"ז), אבל אם המין האמצעי הוא כלאים, (כגון חיטים בין שדות של שעורים) כבר הוצרך להרחיק בית רובע (כדתנן ספ"ב דכלאים), שהוא רחב יותר מעשר אמות, וא"כ, גם אם לא זרע שם כלום, עצם ההרחק הוי הפסק.

[10] וצ"ב, מה החידוש בכל הג' אלו, ועוד יש להקשות, למה לא סגי למיתני ג' אלו, וכ"ש דרך הרבים, ודרך היחיד, שהם רחבים יותר מב' אמות, וצ"ע. ואולי י"ל סברא, דאדרבה, בדרך אינו ניכר ההפסק כ"כ, דיש מקום לומר, דאם לא היה שם דרך, היה זורע גם שם, משא"כ בבור וניר, הרי אפשר לחרוש ולזרוע שם, ואעפ"כ לא חרש וזרע, הרי ניכר בהדיא שרוצה שיהא הפסק, לפיכך, אינו כ"ש מבור וניר לדרך, אלא אדרבה, בור וניר מפסיק כבר בב' אמות, ודרך אינו מפסיק אלא בד' אמות. אולם עדיין צריך ביאור למה צריך כל הג' (בור וניר וזרע אחר) מהו החידוש בכל אחד, וצ"ע.

פאה
פרק ב

י. שחת[11] היינו תבואה שלא הביאה שליש, וקוצרים אותה להאכיל לבהמות[12], (אבל אם הביאה שליש, אין קוצרין אותה לבהמה, אלא לאדם). וקאמר התנא, **הקוצר לשחת מפסיק, דברי ר"מ, וחכמים אומרים אינו מפסיק אא"כ חרש**. וביאר הרע"ב, דר"מ ס"ל דכל לשחת לאו קצירה היא, דלא חשבינן לה אתחלתא דקצירה, ולפיכך, נחשב כשדה בור (אם הוא רחב ב' אמות) שמפסיק, אבל חכמים ס"ל דשפיר נחשב אתחלתא דקצירה[13] של כל השדה, ולפיכך, אינה מפסקת אא"כ חרש, דאז הו"ל שדה ניר (תוי"ט, ועי' במשנ"ר מש"כ בענין זה).

[11] כתב הרמב"ם, דשחת היא לשון השחתה, והביאור נראה משום דהקוצר תבואתו בעודו שחת, הרי הוא מפסיד את התבואה.
[12] בתוס' רעק"א מדייק, דמשמע מהרע"ב, דדוקא קוצר לבהמה, אבל אם קוצר לאדם, אפי' קודם שהביאה שליש, וכגון לקליות, שפיר נחשב אתחלתא דקצירה. והקשה רעק"א, הא במנחות (עא:) מבואר, דר"מ ס"ל, דאף בקוצר לאדם, לאו אתחלתא דקצירה היא, וצ"ע.
[13] לחכמים חשיב אתחלתא דקצירה, אע"ג דהשחת עצמה פטורה מפאה, כיון דלא נחשב אוכל, משום דלא הביאה שליש, דבכה"ג פטורה מפאה, כמבואר לעיל (מ"ד), ואעפ"כ חשיב אתחלתא דקצירה.